

УДК 332.33

Кошель А.О.,
к.е.н, старший викладач кафедри ГІС і технологій
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ РОБОЧИХ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ЗНЯТТЯ, ПЕРЕНЕСЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РОДЮЧОГО ШАРУ ҐРУНТУ

Koshel A.O.,
Cand. Sci. (Econ.), senior lecturer in GIS and technologies
National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine

THE METHODOLOGICAL BASIS OF THE DEVELOPMENT OF THE WORKING DRAFT LAND ON REMOVAL, TRANSFER AND USE OF TOPSOIL

Постановка проблеми. Розвиток промисловості, транспорту, проведення будівельних робіт, освоєння родовищ корисних копалин безпосередньо пов'язаний з порушенням земель. Порушеними називаються землі всіх категорій, які в результаті виробничої діяльності людини втратили свою господарську цінність або стали джерелом негативного впливу на навколишнє середовище у зв'язку зі зміною ґрунтового і рослинного покриву, гідрологічного режиму та утворенням техногенного рельєфу. Вони часто виступають джерелами забруднення ґрунтів, води, повітря на прилеглих територіях, погіршують гігієнічні умови життя населення та загальний вигляд ландшафту.

Ці порушення відбулися через такі причини: розробка родовищ корисних копалин та їх переробка, геологорозвідувальні роботи, торфорозробка, будівництво та інші роботи.

Необхідно встановити порядок використання родючого шару ґрунту в сільському господарстві. Коли землекористування несільськогосподарського об'єкту організовується на землях з родючим шаром ґрунту, його необхідно знімати, зберігати і використовувати для підвищення родючості малопродуктивних угідь відповідно до розроблених робочих проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями землювання малопродуктивних угідь займалися такі вчені як, В.О. Андрієнко, С.Н. Волков, О.П. Канаш, А.О. Кошель, В.М. Кривов, С.О. Осипчук, М.П. Стецюк, В.В. Пименов [8], І.П. Шевченко та ін. В той же час, питання розробки робочих проектів землеустрою щодо зняття, перенесення, збереження та використання родючого шару ґрунту є порівняно новим та малодослідженим вітчизняною наукою.

Постановка завдання. Метою даної публікації є висвітлення методологічних основ щодо розробки робочих проектів землеустрою, щодо зняття, перенесення та використання ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту).

Виклад основного матеріалу дослідження. Землювання – комплекс робіт щодо зняття, транспортування, нанесення родючого шару ґрунту та потенційно родючих порід на малопродуктивні угіддя та порушенні землі з метою їх покращення [1].

В ринкових умовах поняття «землювання» розширено і передбачає зняття родючого шару ґрунту і потенційно родючих порід при будівництві водосховищ, розробки кар'єрів, проведені будівельних робіт зі зняттям родючого шару ґрунту і нанесенням його не тільки на малопродуктивні угіддя в сільськогосподарських підприємствах, але і межах міської межі, при організації зелених зон промисловості (для озеленення території об'єкту), ліквідації наслідків аварій тощо [2].

В цих випадках ґрунти з певним потенціалом родючості є товаром, який має ринковий попит і певну вартість.

В цілях підвищення зацікавленості власників, орендарів земельних ділянок і землекористувачів в збереженні і відновленні родючості ґрунтів і захисту земель від негативного впливу господарської і іншої діяльності, а саме антропогенного і техногенного впливу, має здійснюватись економічне стимулювання охорони і використання земель в сільському господарстві в порядку встановленому відповідним законодавством.

На відміну від інших робочих проектів, які розробляються в землевпорядкуванні, робочі проекти землювання є найбільш важкими, що обумовлено багатоцільовим характером землювання.

При будівництві різних об'єктів на землях сільськогосподарського призначення виникає питання щодо збереження цих земель і використання родючого шару ґрунту, який знімається з будівельного майданчика і перенесення його на землі, які мають більш низьку родючість або інші умови, які визначаються власником земельної ділянки, землекористувачем, тощо.

В ринкових умовах це питання набирає особливої гостроти, так як зачіпаються економічні інтереси існуючих підприємств і організацій, які займаються сільськогосподарським виробництвом та інших суб'єктів господарювання, які потребують покращення, або зміни ґрунтового покриву.

Робочий проект щодо землювання малопродуктивних угідь в умовах ринкової економіки повинен відповідати наступним вимогам:

- відповідати існуючому законодавству про землю та навколишнього природного середовища;
- сприяти максимальному збереженню природного середовища;
- не порушувати загальні принципи організації території сільськогосподарських підприємств у питаннях використання земель та їх охорони.

Проектною організацією за узгодженням із замовником складається завдання на проектування, де в стислій формі сформульовані основні завдання, які вирішуються при підготовці майданчика під будівництво і наступному землюванню малопродуктивних угідь [3].

У технічних умовах вказується площа, з якої знімається родючий шар ґрунту, його потужність, встановлюється місце та методи використання родючого шару ґрунту, їх транспортування та необхідність складування, технологію нанесення і умови біологічного освоєння малопродуктивних угідь, виробництва робіт (потужність шару, що наноситься, час року тощо).

Розробка проектів землювання малопродуктивних угідь здійснюється на основі діючих екологічних, санітарно-гігієнічних, будівельних, водогосподарських, лісогосподарських та інших нормативів і стандартів з урахуванням регіональних природних умов і місця розташування порушеної ділянки.

Робочий проект землювання має бути розроблений відповідно до Наказу Держкомзему України від 04.01.2005 № 1 «Порядок видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок» [7] та чинних нормативно-технічних актів в галузі використання та охорони земель, зокрема: «Еталон робочого проекту удешевлення малопродуктивних угодій снятими плідородним слоєм почвы» (К.: Укрземпроект, 1982); ГОСТ 17.5.3.06-85 «Охрана природы. Земли. Требования к определению норм снятия плідородного слоя почвы при производстве земляных работ»; ГОСТ 17.4.3.02-85 «Охрана природы. Почвы. Требования к охране плідородного слоя почвы при производстве земляных работ» та ін [4; 5].

При розробленні робочого проекту землювання варто використовувати матеріали Технічного звіту щодо ґрунтового обстеження та складання агрохімічного паспорта проектною земельною ділянкою [6].

В складі робочого проекту землювання мають бути зібрані текстові, нормативні і графічні матеріали щодо існуючого стану проектною територією. В проекті відображають основні техніко-економічних показники (табл.1).

В робочому проекті землювання описується розташування земельною ділянкою, її цільове призначення, склад угідь. Зазначається кадастровий номер земельною ділянкою та її площа.

Зазначається відношення територією дослідження у геоморфологічному відношенні, перепади висот, знаходження ділянкою відносно схеми природно-сільськогосподарського районування. Описується ґрунтовий покрив земельною ділянкою та шифр відповідної

агровиробничої групи ґрунтів. Зазначаються водно-фізичні властивості ґрунтів та гранулометричний склад.

Таблиця 1
Основні техніко-економічні показники робочого проекту землеустрою

№ з/п	Найменування показників	Одиниця виміру	Значення показників
1.	Площа земельної ділянки, у тому числі площа з якої знімається та переноситься родючий шару ґрунту	м ² м ²	- -
2.	Площа земельної ділянки з малопродуктивними угіддями, у тому числі площа на яку наноситься родючий шар ґрунту	м ² м ²	- -
3.	Об'єми земляних робіт щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту: а) площа зняття б) глибина зняття в) норма (об'єм) зняття та перенесення г) норма (маса) зняття та перенесення д) відстань перенесення	м ² м м ³ тонн км	- - - - -
4.	Об'єми земляних робіт щодо нанесення родючого шару ґрунту: а) площа нанесення б) глибина нанесення в) норма (об'єм) нанесення г) норма (маса) нанесення	м ² м м ³ тонн	- - - -
5.	Строк проведення земляних робіт щодо зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту	місяців	-
6.	Зведений кошторисний розрахунок вартості земляних робіт щодо зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту (з ПДВ)	грн.	-

Джерело: розробка автора

За даними фізико-хімічних аналізів зазначається вміст гумусу в орному шарі ґрунту, реакція ґрунтового середовища, сума увібраних основ, рухомих сполук фосфору, калію, вміст забруднюючих елементів, залишків пестицидів тощо.

Визначаються основні проектні рішення, я яких зазначається: площа земельної ділянки, з якої знімається та переноситься родючий шар ґрунту; глибина зняття родючого шару ґрунту; метод яким здійснюється зняття родючого шару ґрунту та площа і глибина нанесення на земельну ділянку з малопродуктивними угіддями.

Розраховуються норми зняття родючого шару ґрунту згідно ГОСТ 17.5.3.06-85 та відображаються у таблиці 2.

Таблиця 2
Норми зняття родючого шару ґрунту

Шифр агрогрупи ґрунтів	Площа на якій знімається родючий шар ґрунту, м ²	Глибина зняття родючого шару ґрунту, м	Норма (об'єм) зняття родючого шару ґрунту, м ³	Щільність родючого шару ґрунту, т/м ³	Норма (маса) зняття родючого шару ґрунту, тонн
-	-	-	-	-	-

Джерело: розробка автора

При знятті родючого шару ґрунту недопустиме його змішування з нижче залягаючими мінеральними породами.

Після нанесення родючого шару ґрунту на земельну ділянку з малопродуктивними угіддями здійснюється дискування земель та культивування з боронуванням.

Виходячи з обсягів основних видів робіт визначається строк проведення земляних робіт щодо зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту. Зняття, перенесення та використання родючого шару ґрунту рекомендується проводити у теплий період року.

Розроблений робочий проект землювання має бути перенесений в природу (на місцевість) відповідно до розбивочного креслення в умовній системі координат. Здійснене

перенесення проекту в природу оформляється актом за відповідною формою. Приступати до зняття та перенесення родючого шару ґрунту можна тільки після отримання дозволу у Територіальному органі Держсільгоспінспекції відповідно до затвердженого «Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок». На об'єкті будівництва повинен здійснюватися технічний контроль якості земляних робіт, який полягає в систематичному нагляді за відповідністю виконаних робіт робочому проекту землеустрою і дотриманням вимог СНиП III-8-76.

Висновки та подальші дослідження. В Україні нараховується близько 144,5 тис. га порушених земель, які мають бути відновлені до нормального стану. Важливим заходом щодо збереження та підвищення родючості ґрунтів є робочий проект землювання. Для здійснення землювання розробляється робочий проект землеустрою щодо зняття, перенесення, збереження та використання родючого шару ґрунту. Розроблені методологічні підходи до розробки робочих проектів землювання можуть бути використанні для розробки еталонного проекту.

Література

1. Волков С.Н. Землеустройство. Т.3. Землеустроительное проектирование. Межхозяйственное (территориальное) землеустройство : учебник. – М. : Колос, 2002. – 45 с.
2. Волков С.Н. Землеустройство. Т. 5. Экономика землеустройства : учебник. – М. : Колос, 2001. – 479 с.
3. Временные указания по разработке рабочих проектов рекультивации нарушенных (нарушаемых) земель / Отв. за вып. Н. Н. Иевлев. – М., 1983. – 43 с.
4. Закон України "Про землеустрій" // Відом. Верх. Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 282.
5. Земельний кодекс України: прийнятий 25 жовтня 2001 року №2768-III // Відом. Верх. Ради України (ВВР). – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
6. Методические указания по проектированию природоохранных мероприятий в проектах землеустройства / И. Ф. Голубев, В. П. Троицкий, В. В. Косинский и др.; Под ред. В. В. Косинского. – М. : ГУЗ, 1982. – 43 с.
7. Наказ Держкомзему №1 «Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) земельних ділянок» від 04.01.2005 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0070-05>
8. Участковое землеустройство. Рабочий проект землевания малопродуктивных угодий / В.В. Пименов, В.С. Пестриков, Д.В. Новиков, П.А. Комаров // Методические указания. – М. : ГУЗ, 2004. – 102 с.

References

1. Volkov, S.N. (2002), *Zemleustroystvo. T.3. Zemleustroitelnoye proyektirovaniye*. [Land. V.3. Land management design], *Mezhhozyaystvennoe (territoryalnoe) zemleustroystvo*, textbook, Kolos, Moscow, Russia, 45 p.
2. Volkov, S.N. (2001), *Zemleustroystvo. T. 5. Ekonomika zemleustroystva* [Land. T. 5. Economy of Land Management], textbook, Kolos, Moscow, Russia, 479 p.
3. Iyevlev, N. (1983), *Vremennyye ukazaniya po razrabotke rabochikh projektov rekultivatsii narushennykh (narushayemykh) zemel* [Interim guidance for workers on the development projects recultivation of breaking land], Moscow, Russia, 43 p.
4. Law of Ukraine "On Land Management" (2003), no. 36, art. 282.
5. Land Code of Ukraine: adopted October 25, 2001 № 2768-III (2002), no. 3-4, art. 27.
6. Golubev, I.F., Troitsky, V., Kosynskyy, V. etc. (1982), *Metodicheskiye ukazaniya po proyektirovaniyu prirodookhrannykh meropriyatiy v proyektakh zemleustroystva* [Guidelines on designing nature preserving of activities in projects of land management], GUZ, Moscow, Russia.
7. Decree of TSALR of Ukraine number 1 "On approval of the issuance and cancellation of special permits for the removal and transfer of soil (topsoil) of land" on 04.01.2005, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0070-05>
8. Pimenov, V.V., Pestrikov, V.S., Novikov, D. and Komarov, P. (2004), *Uchastkovoye zemleustroystvo. Rabochiy proyekt zemlevaniya maloproduktivnykh ugodiy* [Working project of land management unproductive land], GUZ, Moscow, Russia, 102 p.